

بررسی احساس تبعیض بر ابعاد هویت جوانان کُرد کرمانج استان خراسان شمالی^۱

نوع مقاله: پژوهشی

* سوسن صفا

E-mail: safa.susan@yahoo.com

** فرح ترکمان

E-mail: ft134033@gmail.com

*** حبیب صبوری خسروشاهی

E-mail: habibsabouri@hotmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۳/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۸/۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف کلی راهیابی به انسجام ملی باهدف اصلی شناخت تأثیر احساس تبعیض در ابعاد هویت‌جمعی جوانان کُرد کرمانج انجام پذیرفت.

روش اجرای این تحقیق پیمایش و ابزار تحقیق پرسشنامه است. جامعه آماری، جوانان کرمانج ۱۵ تا ۳۰ ساله پنج شهر استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۸ به تعداد ۱۲۴۸۱۳ نفر است؛ و حجم نمونه براساس فرمول مورگان ۲۸۴ نفر برآورد شده است. اعتبار گویه‌ها از طریق اعتبار صوری و سازهای و برای سنجش پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است. همچنین برای پیاده‌سازی فنون آماری از نرم‌افزار SPSS و لیزرل استفاده گردیده است و به‌منظور بررسی توزیع نرمال داده‌ها از آزمون کولموگورف - اسمیرنوف و تحلیل مسیر استفاده شده است.

نتایج حاصل از تحقیق، حاکی از آن است که هرچند ارتباط معناداری بین احساس تبعیض و هویت‌جمعی وجود دارد ولی تأثیر احساس تبعیض بر هویت‌جمعی اندک است. در ارتباط بین احساس تبعیض و سطوح هویت‌جمعی، احساس تبعیض بیشترین تأثیر را بر متغیرهای هویت دینی و سپس هویت ملی در هر سه جنبه شناختی، رفتاری و احساسی دارد و کمترین تأثیر را بر هویت طبقاتی می‌گذارد. درحالی‌که احساس تبعیض بر هویت فراملی اثر معناداری ندارد. در این میان باید اشاره کرد با اطمینان ۰/۹۵ ابعاد تبعیض (رویه‌ای، توزیعی و تعاملی) در جنبه‌های (شناختی، رفتاری و احساسی) ابعاد هویت‌جمعی (خانوادگی، طبقاتی، دینی، ملی و فراملی) تأثیرگذار هستند؛ از سه جنبه مطرح (شناختی، رفتاری و احساسی) در همه مؤلفه‌ها جنبه احساسی (تعهد) بیشترین سهم را داراست و در میان ابعاد تبعیض، بعد توزیعی بیشترین تأثیر را دارد؛ بنابراین برای تقویت هویت‌جمعی، توزیع عادلانه و برابر فرصت‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

کلید واژه‌ها: هویت‌جمعی، هویت، احساس تبعیض، جوانان کُرد، خراسان شمالی.

۱. مقاله مستخرج از پایان‌نامه دکتری با عنوان «احساس تبعیض قومی و هویت‌جمعی جوانان قوم کرمانج» از دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی در سال ۱۳۹۸ است.

* گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

** گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، نویسنده‌ی مسؤول

*** گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه و طرح مسأله

یکی از موضوعات اصلی مورد توجه در جامعه‌شناسی معاصر، «هویت جمعی» است. هویت جمعی غالب، سطحی از هویت جمعی فرد از میان سطوح سه‌گانه جامعه‌ای (ملی، قومی (محلی) و جهانی (فراملی) است که اهمیت بیشتری برای فرد داشته و بر نگرش و رفتار فرد تأثیر تعیین‌کننده‌ای دارد. (استرایکر و بورک^۱، ۲۰۰۰: ۵)

کشور ایران دارای تنوع قومی و فرهنگی است؛ از این رو، همواره انسجام و وحدت ملی هدفی استراتژیک بوده و برای سیاست‌گذاران جامعه و مطالعات پیرامون این موضوع دارای اهمیت است. در سالین اخیر، با توجه به شرایط منطقه‌ای و فضای مجازی، برجسته شدن مباحث قومی مورد توجه قرار گرفته است.

پژوهش حاضر جهت دستیابی به پاسخ به سؤال اصلی «آیا احساس تبعیض بر هویت جوانان کُرد کرمانج تأثیر دارد؟» بر روی جوانان کرمانج ۳۰-۱۵ ساله استان خراسان شمالی که به لحاظ سنی در مرحله‌ای قرار دارند که در جست‌وجوی کسب آگاهی از پیرامون، محله و هویت جمعی و فرهنگی خود هستند (اکبرزاده، ۱۳۷۶)، در سال ۱۳۹۸ متمرکز شده است.

کُرد کرمانج یکی از اقوام و خرده‌فرهنگ‌های ایرانی است که در تداوم بخشیدن به هویت ملی و انسجام اجتماعی نقش دارند؛ لذا این تحقیق با هدفی کاربردی، هدف شناخت تأثیر احساس تبعیض در هویت جمعی جوانان کُرد کرمانج را دنبال می‌کند.

۱- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۱-۱- پیشینه پژوهش

در بررسی پیشینه پژوهش آنچه به چشم می‌خورد حاکی از این است که هویت یک مبحث بین‌رشته‌ای است؛ و مورد بررسی و مطالعه رشته‌های مختلفی هم‌چون علوم سیاسی، علوم اجتماعی و روانشناسی قرار دارد. بدین منظور انجام مرور نظام‌مند بر تحقیقات صورت گرفته و ارزیابی روش‌شناسی و یافته‌های این پژوهش‌ها می‌تواند سهم شایانی در ترسیم تصویری جامع در این خصوص داشته باشد. از سوی دیگر این بررسی با مشخص کردن جغرافیای تحقیقات مرتبط می‌تواند نقاط ضعف و قوت این پژوهش‌ها را احصاء نموده و مسیر را برای پژوهش‌های بعدی هموار نماید.

در بین مطالعات خارجی، ساموئل هانتینگتون (۲۰۰۴) در طی کتاب چالش‌های هویت

1. Stryker & Burk

در آمریکا به موضوع گرایش‌های واگرایانه‌ی هویتی در ایالت‌های مختلف این کشور به ویژه مناطق اسپانیولی زبان پرداخته و آن را مهم‌ترین چالش هویتی در آمریکا دانسته است. هم‌چنین این مسأله مورد توجه ماریلین برور و کوئینگ لی در آمریکا (۲۰۰۴)، توماس کریستین و آلکساندر اچ ترشل در سوئد (۲۰۰۲) و نیز کثیری از محققان بوده است. آمبر (۲۰۰۵) در درک هویت فرهنگی در قرن ۲۱: چالش پیش‌روی جوانان اماراتی به فرایند شکل‌گیری هویت فرهنگی در کشور امارات پرداخته است. نتایج این مطالعه نشان داد که از میان فاکتورهای مهم تشکیل‌دهنده هویت فرهنگی برای ۹۰ درصد پاسخ‌دهندگان، مذهب بسیار مهم بوده است.

فرایزبریت^۱ و گریفین^۲ (۲۰۰۷) نیز نشان داده‌اند که دانشجویان سیاه‌پوست برای اثبات شایستگی‌های تحصیلی خود و مقابله با اسطوره‌ها و کلیشه‌های منفی درباره سیاهان، انرژی و هزینه‌های عاطفی بسیاری را صرف می‌کنند و بعضاً برای ادغام در فرهنگ مسلط مجبور به گسستن از اجتماع سیاه‌پوستان می‌شوند.

در مطالعات داخلی، جهان‌بخش محمدی‌خواه (۱۳۹۲) در مقاله‌ای به بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی مؤثر بر هویت جمعی اقوام مختلف استان خوزستان پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین متغیرهای تعلق اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، میزان استفاده از رسانه و پنداشت از خود با هویت جمعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، اما بین متغیرهای احساس آنومی، احساس محرومیت نسبی، پایگاه اجتماعی اقتصادی و هویت جمعی رابطه معکوس معنی‌داری مشاهده گردید. از بین متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن، جنسیت، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات)، بین سن و جنس با هویت جمعی رابطه مثبت معنادار یافت شد و هم‌چنین میانگین هویت جمعی برحسب میزان تحصیلات و قومیت تفاوت معناداری وجود دارد؛ اما بین وضعیت تأهل با هویت جمعی رابطه معناداری مشاهده نشد.

سیدعلی هاشمیان‌فر، مسلم مرتضی‌پور، کرم یعقوبی، مهرداد کرمی، گلناز قلی‌پور (۱۳۹۵) در بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت اجتماعی نوجوانان چرام می‌نویسند که نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه مستقیمی بین دین‌داری و تأیید دیگران (با همبستگی بسیار قوی‌ای با ضریب ۰/۸۰) وجود دارد و رابطه بین ارتباطات و دین‌داری (با ضریب همبستگی ۰/۱۲) دارای همبستگی ضعیفی است، هم‌چنین رابطه

1. Fries-Britt

2. Griffin

بین میزان دین‌داری با هویت اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری است و در کل ضریب تأثیر پابندی مذهبی بر هویت اجتماعی (۰/۶۲) بوده که به معنای تأثیر مستقیم دین‌داری بر هویت اجتماعی است. بدین معنی که هرچقدر پابندی مذهبی بالا باشد، میزان هویت اجتماعی افراد بیشتر می‌شود و در همین راستا میزان ارتباطات نیز با ضریب بالاتری (۰/۶۹) تأثیر مستقیمی بر هویت اجتماعی دارد. هم‌چنین تأثیر متغیرهای تأیید دیگران، محیط، طبقه اجتماعی و اقتصادی بر هویت اجتماعی مثبت بوده است و مثبت بودن ضرایب نشان از مستقیم بودن رابطه بین متغیرهای مستقل بر وابسته است. از پیشینه پژوهش چنین استنباط می‌شود که هر یک از این مطالعات ابعاد هویت جمعی را در سطوح مختلف و در بین شهرهای گوناگون ایران و جهان بررسی کرده است تا به وسیله تعامل میان ابعاد مختلف هویت جمعی قالبی جدید فراهم آورد که هم‌زیستی آنان در کنار یکدیگر پیش از پیش ممکن شود. از جمله برزو مروت (۱۳۸۵)، شیدا پورزیتانی (۱۳۸۸)، حاجیانی (۱۳۸۸)، محمدرضا نعیمی (۱۳۹۱)، علی رفیعی جیردهی و رامین حبیب‌زاده (۱۳۹۱)، حلیمه علی‌دادزاده (۱۳۹۲) در مقابل، برخی پژوهش‌ها مانند پژوهش پاتنام (۲۰۰۰)، آریس وسیدز (۲۰۰۷)، موریسون (۲۰۱۰)، اسکایینی و منزی (۲۰۱۱)، مصلح کهنه‌پوشی (۱۳۸۳)، حسن مصطفی‌نژاد (۱۳۸۹)، عباس شفیع (۱۳۹۵)، بر روی یکی از ابعاد هویت جمعی متمرکز شده‌اند. علاوه بر این هرچند برخی از مطالعات به بررسی رابطه هویت جمعی و هویت قومی پرداخته‌اند از جمله؛ مسعودچلبی و علی یوسفی (۱۳۸۰)، حسین علی میرزایی (۱۳۸۷)، امیر ظهراهی (۱۳۸۹)، امید قادرزاده (۱۳۹۱)، جهانبخش محمدی‌خواه (۱۳۹۲)، محمد براتوند (۱۳۹۲) و در برخی از مطالعات، مصلح کهنه‌پوشی (۱۳۸۳) قلی‌زاده (۱۳۹۱) رفیعی جیردهی و حبیب‌زاده خطبه‌سرا (۱۳۹۱) حسین جعفری (۱۳۹۲) و عبدالرضا نواح و همکاران (۱۳۹۶)، به بررسی تبعیض و انسجام اجتماعی پرداخته‌اند؛ ولی کمتر منبعی وجود دارد که به رابطه این دو یعنی احساس تبعیض قومی و هویت جمعی اشاره کرده باشد.

۲-۱- چارچوب نظری و مفهومی

تاجفل هویت را عبارت از یک «خود» مفهومی ناشی از عضویت درون‌گروهی در یک گروه اجتماعی همراه با احساسات، ارزش‌ها و تماس‌های عاطفی با دیگر اعضای می‌داند که این احساس باعث تعلق فرد به گروه شده و هم‌چنین موجب می‌شود که خود را در دسته‌بندی‌های اجتماعی وابسته به گروه خود، معرفی کند.

بر طبق دیدگاه تاجفل آن بخشی از هویت ما نشأت گرفته از گروهی است که به آن تعلق داریم (درون گروه) و به وسیله مقایسه و ترجیح افراد گروه خود نسبت به کسانی که در خارج از گروه هستند (برون گروه) شکل می‌گیرد؛ یعنی اگر محیط فرد مورد رضایت وی نباشد ممکن است فرد به سه شیوه عمل کند یا وضعیت گروه خود را بهبود بخشد یا به گروه بهتر از خود بپیوندد و یا به ناچار گروه خود را ترک نماید. در واقع «خود» نسبت به محیط واکنش نشان می‌دهد یعنی در یک وضعیت ممکن است ملیت در درجه اول اهمیت باشد؛ اما در وضعیت دیگر ممکن است قومیت مورد توجه باشد و یا در وضعیت دیگر دین مطرح باشد؛ بنابراین مفهوم «خود» از این هویت‌ها شکل می‌گیرد و همواره متناسب با شرایط و موقعیت‌ها تغییر می‌یابد.

گیدنز نیز در تعریف «هویت خود» بر خصلت متمایزی که شخص برحسب زندگی‌نامه‌اش به‌طور بازتابی (انعکاسی) می‌فهمد، تأکید دارد که به نظر می‌رسد برداشت دقیق و ظریفی از رابطه فرد و جامعه باشد. هویت افراد براساس عوامل مختلفی، همچون خودآگاهی و همچنین شرایط و اوضاع و احوال اقتصادی، اجتماعی زمانی و مکانی شکل می‌گیرد. به‌زعم گیدنز فرآیند ساخت‌یابی هویت فرد از طریق عملکردهای اجتماعی، روند بازتابی (انعکاسی) بودن عملکردها، عقلانیت، خودآگاهی فرد و عقلانیت و بازاندیشی آن صورت می‌گیرد به‌ویژه در عصر جدید که نهادهای امروزی هم حضور دارند؛ بستر هویت‌سازی دگرگون می‌شود و به‌صورت پروژه‌ای انعطاف‌پذیر درمی‌آید.

براساس نظریات دارندورف^۱ باید فرد و جامعه را برای تحلیل با هم در نظر گرفت. بر طبق این دیدگاه یک مقوله بنیادی (انسان اجتماعی) شکل می‌گیرد که در آن فرد و جامعه هم‌زمان و به‌گونه‌ای باواسطه‌ای یکدیگر در آن ظهور می‌کنند و انسان به‌عنوان حامل نقش‌های اجتماعی از پیش شکل گرفته است. هابرماس، هویت را فرآیندی تاریخی در نظر می‌گیرد که به‌صورت هویت قومی، فراقومی یا سنتی و اخلاق قابل تمیز است.

در میان دیدگاه‌های جامعه‌شناختی، نظریه‌ی کنش متقابل نمادین، بیش از دیگر دیدگاه‌ها مسأله هویت و شکل‌گیری آن را مورد مطالعه و تحلیل قرار داده است. هم‌چنین بر پایه پیش‌فرض بنیادی نظریه کنش متقابل نمادین، مبنی بر امکان شکل‌گیری «خود»‌های متنوع، به این نکته کلیدی توجه می‌شود که هویت‌های جمعی، در هر جامعه‌ای، از منابع مختلف تغذیه می‌شوند و نوع این منابع هویت‌بخش یا هویت‌ساز بنا بر شرایط تاریخی، محیط جغرافیایی، فرآیندهای جامعه‌پذیری، گفتمان‌های قدرت،

1. Ralf Gustav Dahrendorf

روابط اجتماعی، رسانه‌ها، سیاست فرهنگی و... تعیین و مشخص می‌شود. دیگر آن‌که چون منابع هویت‌ساز متعددند، هویت تک‌بعدی محقق نمی‌شود بلکه تحت تأثیر هر کدام از جریان‌های هویتی خاص، شاکله هویت کنشگران سازمان‌دهی می‌شود. نهایتاً آن‌که چون این فرایند به صورت تدریجی رخ می‌دهد، کنشگران میان این منابع متعدد هویتی خودسازگاری و انطباق ایجاد می‌کنند.

با توجه به نظریاتی که «خود» را انعکاسی و بازتابی در رابطه با کنش متقابل مورد توجه قرار می‌دهند شکل این روابط نسبت به هم و در برابر هم می‌تواند احساس عدالت یا تبعیض را به میزان متفاوت در فرد ایجاد کند. در هریک از ابعاد هویت‌جمعی روابط می‌تواند به طیف احساس عدالت تا تبعیض بیانجامد. این احساس در سطوح شناختی، رفتاری و احساسی هر یک از ابعاد هویت‌جمعی قابل بررسی است. با تمسک به آرای که مطرح شد شکل تعامل جوانان‌گرد کرمانج با دیگر اقوام منطقه در تجربه احساس عدالت تا تبعیض در سه حالت توزیعی، رویه‌ای و تعاملی در هریک از ابعاد هویت‌جمعی و در نهایت هویت‌جمعی این جوانان تأثیر دارد.

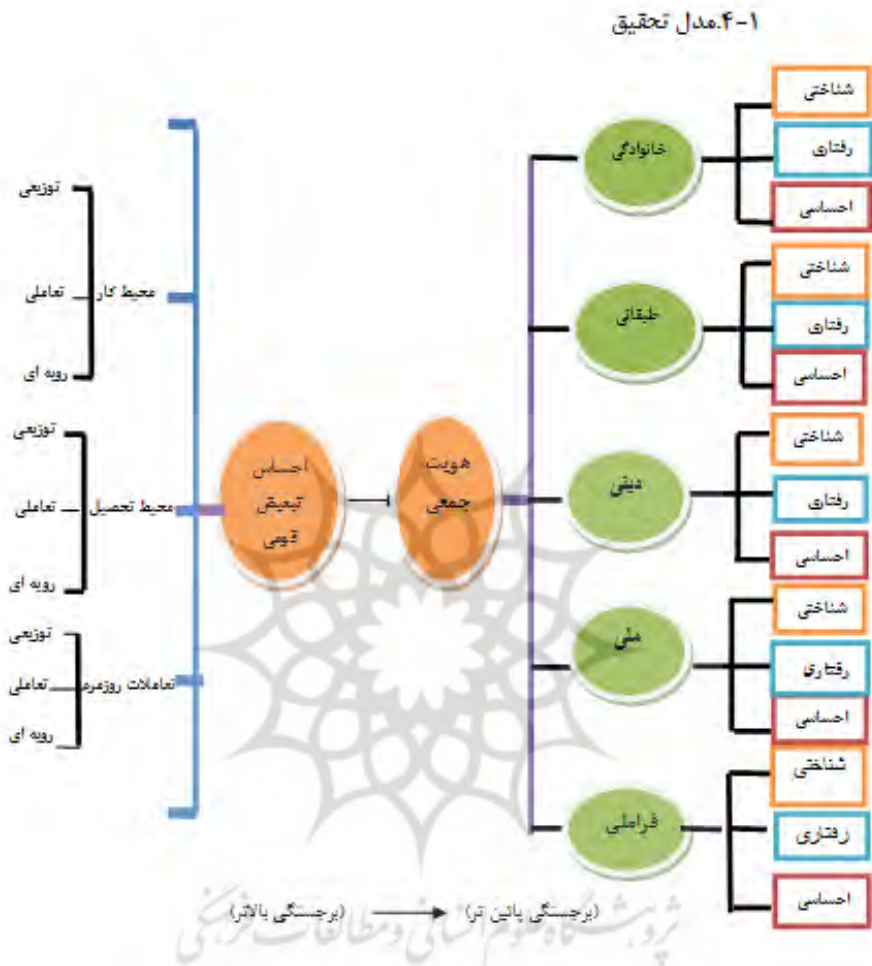
۳-۱- فرضیه‌های تحقیق

۱-۳-۱- فرضیه اصلی

۱- به نظر می‌رسد تبعیض (رویه‌ای، توزیعی و تعاملی) در جنبه‌های (شناختی، رفتاری و احساسی) ابعاد هویت‌جمعی (خانوادگی، طبقاتی، دینی و ملی) تأثیرگذار هستند.

۱-۳-۲- فرضیه‌های جزئی

- ۱- به نظر می‌رسد بعد توزیعی تبعیض بر جنبه‌های شناختی، رفتاری و احساسی هویت‌جمعی جوانان‌گرد کرمانج تأثیر دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بعد رویه‌ای تبعیض بر جنبه‌های رفتاری، شناختی، احساسی هویت‌جمعی جوانان‌گرد کرمانج تأثیر دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد بعد تعاملی تبعیض بر جنبه‌های شناختی، رفتاری و احساسی هویت‌جمعی جوانان‌گرد کرمانج تأثیر دارد.

۲- روش تحقیق

رویکرد اصلی تحقیق حاضر، پوزیتیویستی است و روش تحقیق پیمایش از نوع توصیفی و گونه شناسی است.

محقق در این تحقیق، جهت مشخص نمودن ابعاد هویت جمعیتی پس از کمی ویرایش از پرسشنامه‌ی ساخته آقای محمدرضا نعیمی بهره برده است که دارای چهار مؤلفه هویت ملی، هویت خانوادگی، هویت جنسی و هویت طبقاتی است و هم‌چنین در جهت نشان دادن وجود یا عدم احساس تبعیض در کُردهای کرمانج، از یک

پرسشنامه استاندارد که ترجمه شده به فارسی و مرجع مقیاس برونولو، کلی ک.پ. کاکلی، گوردون ت تامپسون، لوی، کنترادات (۲۰۰۵) است را پس از تغییراتی به سه بخش تبعیض در محل کار، تبعیض در محل تحصیل و تبعیض در تعاملات روزمره تقسیم کرده است و جهت آزمون هویت دینی از پرسشنامه استاندارد خوشاوی استفاده شده است که مجموعاً، پرسشنامه دارای ۱۵۲ گویه است.

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه جوانان ۱۵ تا ۳۰ ساله استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۸ است که تعداد آنها برابر آمار اخذ شده از مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵، برابر ۱۲۴۸۱۳ نفر است. حجم نمونه در این تحقیق ۳۸۴ در نظر گرفته شده است. روش نمونه‌گیری در تحقیق حاضر از نوع نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای است که شهرهای استان خراسان شمالی شامل بجنورد، اسفراین، شیروان، مانه و سملقان، فاروج، جاجرم و راز و جرگلان به‌مثابه خوشه‌ها در نظر گرفته شد. اعتبار گویه‌ها از طریق اعتبار صوری و سازه‌ای و برای سنجش پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است.

۲-۱- تعریف عملیاتی مفاهیم تحقیق

متغیر مستقل: احساس تبعیض

احساس تبعیض در سه محیط تعاملات روزانه، محل کار و محل تحصیل با گویه‌های زیر عملیاتی شدند.

- احساس تبعیض در محل کار (در سه جنبه توزیعی، رویه‌ای و تعاملی)

احساس تبعیض در برنامه کاری / احساس تبعیض در سطح حقوق و دستمزد / احساس تبعیض در حجم کار / احساس تبعیض در دریافت پاداش‌هایی که در این سازمان دریافت می‌کنم / احساس تبعیض در توزیع مسؤولیت‌های شغلی / تصمیمات شغلی به روش تعصب‌آمیز توسط مدیر اتخاذ می‌شود / در تصمیمات کاری نظر من پرسیده نمی‌شود / مدیر به‌منظور اخذ تصمیمات شغلی، از من پرسش نمی‌کند. / مدیر من تصمیمات اخذ شده را برای من روشن نمی‌سازد و در صورت نیاز به من اطلاعات اضافی نمی‌دهد. / همه تصمیمات شغلی به‌صورت یکسان در مورد کارکنان اعمال نمی‌شود / به من اجازه داده نمی‌شود تصمیمات اتخاذ شده توسط مدیر را زیر سؤال ببرم یا از آنها فرجام‌خواهی کنم / وقتی تصمیمی در مورد شغلم می‌گیرم مدیر من با مهربانی و ملاحظت رفتار نمی‌کند / وقتی تصمیمی در مورد شغلم می‌گیرم مدیر من با احترام و شایستگی با من رفتار نمی‌کند / وقتی تصمیمی در مورد شغلم می‌گیرم مدیر

نسبت به نیازهای شخصی من حساسیت نشان نمی‌دهد/ وقتی تصمیمی در مورد شغلم می‌گیرم مدیر به نحو صادقانه‌ای با من برخورد نمی‌کند.

- احساس تبعیض در محیط تحصیل در سه بعد توزیعی، رویه‌ای و تعاملی

بر اساس توانائی‌هایم به من مسئولیت داده نمی‌شود/ بر اساس تلاشم مورد قضاوت قرار نمی‌گیرم/ شایستگی‌هایم دیده نمی‌شود/ در تصمیم‌گیری‌ها مورد پرسش قرار نمی‌گیرم/ در بی‌نظمی‌ها زودتر از دیگران مورد سرکوب قرار می‌گیرم/ صحت اطلاعاتی که در اختیار محل تحصیلم قرار می‌دهم زیر سؤال است/ به من اجازه تغییر در شرایطم داده نمی‌شود (تبدیل شدن به وضعیت بهتر)/ اخلاقیات در مورد من رعایت نمی‌شود/ به حقوق فردی و جمعی من توجه نمی‌شود/ برخورد صادقانه با من نمی‌شود.

- احساس تبعیض در تعاملات روزمره در سه بعد توزیعی، رویه‌ای و تعاملی

دیگران فکر می‌کنند که من نمی‌توانم کاری انجام دهم یا کاری را اداره کنم/ مورد تهدید دیگران قرار گرفته‌ام/ مورد آسیب از طرف دیگران قرار گرفته‌ام/ اموالم مورد آسیب قرار گرفته است/ در تعاملاتم با دیگران احساس بیگانگی می‌کنم دیگران مرا فردی قابل اعتماد نمی‌دانند/ دیگران در ظاهر با من خوب‌اند/ زبان صحبت کردنم در من احساس بیگانگی به وجود می‌آورد/ مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرم.

متغیر وابسته: ابعاد هویت جمعی (در سه سطح شناختی، رفتاری و احساسی)

هویت فراملی: آثار ادبی جهان مانند آثار دانته، هوگو، گوته و... دانشمندانی مانند افلاطون، ارسطو، نیوتن، انیشتین و... / یادگیری تاریخ کشورهای دیگر مانند مصر، یونان ایتالیا و... به اندازه تاریخ ایران/ عضویت در انجمن‌های غیردولتی بین‌المللی مانند انجمن حمایت از حقوق کودکان، انجمن مخترعان و... مهم بودن مسائل و معضلات افراد جوامع دیگر مانند فقر، بیکاری و...

هویت ملی: زبان و ادبیات فارسی/ معرفی خود به عنوان یک ایرانی/ موسیقی سنتی ایرانی/ لباس و پوشش ایرانی (بر مبنای الگوهای داخلی)/ غذاهای سنتی ایرانی/ آثار ادبی مانند شاهنامه فردوسی، دیوان حافظ و... آثار تاریخی مانند تخت جمشید، ارگ بزم، طاق‌بستان و... دانشمندانی مانند ابن سینا، ابوریحان بیرونی، رازی و... عید باستانی نوروز/ به‌کارگیری الگوهای رفتاری ملی/ نام‌گذاری فرزندان، محل کار و... بر اساس الگوهای ایرانی، اسلامی.

هویت جنسیتی (مردان): مردان در کارهای مدیریتی موفق‌تر از زنان هستند/ مردان در

رشته‌ها و کارهای فنی و مهندسی موفق‌تر از زنان هستند/ مشاغلی مانند قضاوت، رانندگی و... برای مردان مناسب است./ در منزل حرف آخر را باید مرد بزند/ اصولاً این مردان هستند که بایستی در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی جامعه شرکت نمایند./ انجام کارهایی همچون تأمین نیازهای اقتصادی برعهده مردان است./ مردان در حل مسائل قوی‌تر هستند. پس رهبران خوبی در منزل و جامعه هستند.

هویت جنسیتی (زنان): وظیفه اصلی زنان مراقبت از همسر و فرزندان در منزل است/ مشاغلی مانند پرستاری، مددکاری و معلمی و... برای زنان مناسب‌تر است./ اگر زنی تشخیص دهد که کار در بیرون از منزل موردتوافق شوهر نیست باید کارش را ترک کند./ اصولاً در جامعه کارهایی وجود دارد که از عهده زنان خارج است، نظیر کارهای یدی و سخت./ فعالیتهای هنری مثل خیاطی، گل‌سازی و... برای اوقات فراغت زنان مناسب‌ترین فعالیت است./ رشته‌هایی برای زنان مناسب است که در ادامه نقش مادری و همسری آنها باشد و به درد زندگی‌شان بخورد.

هویت خانوادگی (مردان، زنان، فرزندان): برقراری آرامش درون خانواده وظیفه اصلی زن است./ در منزل حرف آخر را باید مرد بزند./ زن باید همراه و یاریگر همسر خود باشد/ نقش پدر یا شوهر تأمین نیازهای اقتصادی اعضاء خانواده./ پدر یا شوهر نقش حمایتی خود را آن‌چنان باید ایفا کند که دیگر اعضاء احساس ارزشمندی کنند./ پدر یا شوهر بایستی رابطه دموکراتیک جهت تعامل بهتر با سایر اعضاء ایجاد کند./ زن یا مادر در مقابل شوهر و فرزندان متواضع، مهربان، صمیمی و دلسوز باشد./ زن یا مادر حافظ حریم خانواده، عفت و پاکدامنی است./ زن یا مادر وظیفه خانه‌داری و تربیت فرزندان را بایستی به نحو شایسته به انجام برساند./ مدیریت داخلی منزل برعهده زن یا مادر است./ زن یا مادر در تصمیمات کلی بایستی با دیگر اعضاء خانواده مشورت نماید.

هویت طبقاتی: افراد باید با افرادی از طبقه خود روابط صمیمی و دوستانه برقرار نمایند./ افراد باید حافظ منافع افراد هم‌طبقه‌ی خود باشند./ پوشش افراد باید به‌گونه‌ای باشد که به‌واسطه آن تعلق طبقاتی‌شان نمایان گردد.

هویت دینی: قدر الهی در زندگی روزمره/ وعده‌های قرآن به انسان‌های مؤمن/ دین اسلام راه سعادت و خوشبختی/ قرآن راهنمای عمل انسان/ اصول دین/ اعیاد مذهبی/ ایام سوگواری مذهبی./ اعیاد مذهبی (عید قربان، عید غدیر، عید فطر)/ ایام سوگواری مذهبی/ فرایض دینی/ پیامبر و سیره پیامبر/ ائمه اطهار و سیره ایشان.

۳- یافته‌های تحقیق

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع آوری شده ابتدا آمار توصیفی متغیرهای جمعیت‌شناختی مورد بررسی قرار گرفت. سپس به منظور بررسی سؤالات و آزمون فرضیه اصلی و فرضیات جزئی پژوهش، با استفاده از روش‌های آمار استنباطی اقدام شده است.

۳-۱- خصوصیات و ویژگی‌های فردی

در پژوهش حاضر، ۳۸ درصد پاسخگویان را زنان و ۶۸ درصد را مردان تشکیل می‌دهند. هم‌چنین ۶۲ درصد پاسخگویان در گروه سنی ۲۰-۱۵ ساله، ۲۸ درصد گروه سنی ۲۰ تا ۲۵ سال و ۱۰ درصد در گروه سنی ۲۵ تا ۳۰ ساله قرار دارند. براساس یافته‌های پژوهش، نزدیک به ۵۹ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات دانشگاهی و ۴۱ درصد فاقد آن هستند. از نظر وضعیت تأهل، ۳۸ درصد پاسخگویان مجرد و ۶۲ درصد متأهل‌اند. وضعیت فعالیت پاسخگویان نشان می‌دهد که ۵۴ درصد پاسخگویان شاغل و بقیه آنها از نظر فعالیت بیکار و یا به فعالیت‌هایی مانند خانه‌داری و تحصیلات مشغول هستند که از کسب درآمد در ازای انجام فعالیت بی‌بهره‌اند. هم‌چنین میانگین هزینه‌های خانواده در طول یک ماه بین پاسخگویان برابر ۳۳۰۳۲۶۳ تومان است. یافته‌ها حاکی از آن است که بیشتر پاسخگویان در منازل شخصی خود اقامت دارند و بالاترین میانگین اعضای خانواده ۴ نفر است.

۳-۲- بررسی وضعیت متغیرهای تحقیق

۳-۲-۱- جنبه‌های سه‌گانه ابعاد هویت جمعی

یافته‌ها حاکی از آن است که میانگین هویت فراملی در هر سه جنبه شناختی، احساسی و رفتاری در مقایسه با دیگر ابعاد هویتی در جایگاه پایین‌تری قرار دارد؛ و فاصله زیادی با دیگر ابعاد ملی و فراملی (خانوادگی و طبقاتی) هویت جمعی دارد. در ادامه، میانگین جنبه‌های سه‌گانه هویت دینی نشان می‌دهد که هویت دینی بالاترین برجستگی را در جنبه‌های سه‌گانه ابعاد هویتی نسبت به ابعاد ملی و فراملی به خود اختصاص داده است و این بدان معناست که آموخته‌ها، احساسات و رفتارهایی که پاسخگویان در زندگی روزمره به انجام می‌رسانند بیشتر تحت تأثیر بعد دینی است. در ادامه میانگین جنبه‌های شناختی، احساسی و رفتاری هویت ملی نشان می‌دهد که میانگین جنبه‌های شناختی و احساسی هویت ملی در میان پاسخگویان از جایگاه بالایی برخوردار است و

این بدان معناست که آموخته‌ها و احساسات پاسخگویان تحت تأثیر هویت ملی است هرچند که برجستگی هویت ملی در جنبه رفتاری پاسخگویان نسبت به دو جنبه دیگر پایین‌تر است.

یافته‌های حاصل از سنجش هویت خانوادگی حاکی از آن است که میانگین جنبه‌های سه‌گانه هویت خانوادگی در میان پاسخگویان از برجستگی بالایی برخوردار است؛ هرچند که در هر سه جنبه میانگین هویت خانوادگی فرزند نسبت به پدر و مادر کمتر است. هم‌چنین یافته‌ها نشان می‌دهد که هویت طبقاتی در دو جنبه احساسی و رفتاری در حد متوسط است و جنبه شناختی آن نیز پایین‌تر از دیگر جنبه‌های ابعاد فراملی و ملی هویت جمعی است.

جدول شماره ۱: میانگین ابعاد هویت جمعی جوانان در جنبه‌های سه‌گانه آن

ابعاد هویت جمعی	جنبه شناختی	جنبه احساسی	جنبه رفتاری
فراملی (جهانی)	۲/۶	۲/۴۹	۲/۱۶
ملی	۴/۰۲	۴	۳/۸۱
خانوادگی	مادر - همسر	۴/۱۲	۳/۹۳
	پدر - همسر	۴/۱۸	۴/۱۱
	فرزندان	۳/۸۴	۳/۷۵
	کل پاسخگویان	۴/۱۶	۳/۹۶
جنسیتی	زنان	۳/۵۴	۳/۵۹
	مردان	۳/۴۲	۳/۳۶
	کل پاسخگویان	۳/۴۸	۳/۴۷
طبقاتی	۳/۰۱	۲/۷۹	۲/۶۴
دینی	۴/۲۶	۴/۱۹	۴/۰۳

میانگین مورد نظر بین اعداد ۰ تا ۵ در نوسان است (البته لازم به ذکر است که از درج میانگین مربوط به هر کدام از شهرستان‌ها به دلیل حجم بالا صرف‌نظر شده است تنها به مجموع نمرات در کل استان پرداخته شده است).

جدول شماره ۲: آزمون t تک نمونه‌ای (حد متوسط = ۳) مؤلفه‌های هویت جمعی جوانان

مجموع			
sig	آماره t	ابعاد هویت جنبه‌ها	
۰/۰۰۰	-۱۰/۸۸	شناخت	هویت فراملی
۰/۰۰۰	-۱۳/۳۸	تعهد	
۰/۰۰۰	-۲۳/۹۳	به‌کارگیری	
۰/۰۰۰	۲۸/۹۱	شناخت	هویت ملی
۰/۰۰۰	۲۷/۵۹	تعهد	
۰/۰۰۰	۲۰/۵۶	به‌کارگیری	
۰/۰۰۰	۲۲/۵۵	شناخت	هویت خانوادگی (مرد)
۰/۰۰۰	۲۱	تعهد	
۰/۰۰۰	۱۸/۰۲	به‌کارگیری	
۰/۰۰۰	۱۶/۰۸	شناخت	هویت خانوادگی (زن)
۰/۰۰۰	۱۲/۲۱	تعهد	
۰/۰۰۰	۱۰/۰۷	به‌کارگیری	
۰/۰۰۰	۱۵/۲۸	شناخت	هویت خانوادگی (فرزند)
۰/۰۰۰	۱۳/۳۶	تعهد	
۰/۰۰۰	۱۲/۱۵	به‌کارگیری	
۰/۹۱۵	۰/۱۰۶	شناخت	هویت طبقاتی
۰/۰۰۰	-۳/۷۳۴	تعهد	
۰/۰۰۰	-۶/۴۷	به‌کارگیری	
۰/۰۰۰	۲۸/۱۲	شناخت	هویت دینی
۰/۰۰۰	۲۴/۶۱	تعهد	
۰/۰۰۰	۲۰/۳۹	به‌کارگیری	

همان‌گونه که مشاهده می‌شود مقدار سطح معنی‌داری آزمون میانگین تک نمونه‌ای برای متغیر هویت فراملی در سه سطح (شناخت، احساس و رفتار) کمتر از ۰/۰۵ ($sig < 0.05$) است و علامت آماره t منفی است؛ بنابراین میزان هویت فراملی در سه سطح (شناختی، احساسی و رفتاری) کمتر از حد متوسط است.

همان گونه که مشاهده می شود مقدار سطح معنی داری آزمون میانگین تک نمونه ای برای متغیرهای دیگر ابعاد هویتی در سه سطح (شناخت، احساسی و رفتاری) کمتر از 0.05 (sig) است و علامت آماره t مثبت است؛ بنابراین میزان هویت های دیگر در سه سطح (شناخت، احساس و رفتار) بیشتر از حد متوسط است.

جدول شماره ۳: بار عاملی مؤلفه های ابعاد

توضیح	اولویت	آماره t	ضریب تعیین	بار عاملی		
بعد احساسی بیشترین سهم را در هویت فراملی دارد و بعد رفتاری کمترین سهم را در تغییرات هویت فراملی دارد.	دوم	-	۰/۵۶	۰/۷۵	شناختی	هویت فراملی
	اول	۱۵/۰۶	۰/۸۴	۰/۹۲	احساسی	
	سوم	۱۴/۴۳	۰/۵۵	۰/۷۴	رفتاری	
بعد احساسی بیشترین سهم را در هویت ملی دارد و بعد رفتاری کمترین سهم را در تغییرات هویت ملی دارد.	دوم	-	۰/۷۶	۰/۸۷	شناختی	هویت ملی
	اول	۲۳/۱۰	۰/۸۶	۰/۹۳	احساسی	
	سوم	۱۸/۵۶	۰/۶۱	۰/۷۸	رفتاری	
بعد احساس بیشترین سهم را در هویت خانوادگی مرد دارد و بعد رفتاری کمترین سهم را در تغییرات هویت خانوادگی مرد دارد.	دوم	-	۰/۹۶	۰/۹۸	شناختی	هویت خانوادگی (مرد)
	اول	۷۴/۰۲	۰/۹۸	۰/۹۹	احساسی	
	سوم	۴۴/۰۹	۰/۸۶	۰/۹۳	رفتاری	
بعد احساس بیشترین سهم را در هویت خانوادگی زن دارد و بعد شناخت کمترین سهم را در تغییرات هویت خانوادگی زن دارد.	سوم	-	۰/۲۸	۰/۵۳	شناختی	هویت خانوادگی (زن)
	اول	۱۱/۷۲	۰/۹۴	۰/۹۷	احساسی	
	دوم	۱۱/۷	۰/۹۳	۰/۹۶	رفتاری	
بعد احساس بیشترین سهم را در هویت خانوادگی فرزند دارد و بعد رفتاری کمترین سهم را در تغییرات هویت خانوادگی فرزند دارد.	دوم	-	۰/۸۸	۰/۹۴	شناختی	هویت خانوادگی (فرزند)
	اول	۴۴/۱۳	۰/۹۸	۰/۹۹	احساسی	
	سوم	۳۳/۵۶	۰/۸۴	۰/۹۲	رفتاری	
بعد احساس بیشترین سهم را در هویت طبقاتی دارد و بعد شناخت کمترین سهم را در تغییرات هویت طبقاتی دارد.	سوم	-	۰/۵۷	۰/۷۶	شناختی	هویت طبقاتی
	اول	۱۹/۰۷	۰/۸۸	۰/۹۴	احساسی	
	دوم	۱۸/۸۴	۰/۸۲	۰/۹۱	رفتاری	

بررسی احساس تبعیض بر ابعاد هویت جوانان کُرد کرمانج استان خراسان شمالی

هویت دینی	شناختی	۰/۹	۰/۸۱	-	دوم	بعد احساس بیشترین سهم را در
	احساسی	۰/۹۶	۰/۹۲	۳۱/۲۶	اول	هویت دینی دارد و بعد رفتاری
احساس تبعیض	رفتاری	۰/۸۷	۰/۷۶	۲۵/۶۳	سوم	کمترین سهم را در تغییرات هویت دینی دارد.
	محیط کار	۰/۷۳	۰/۵۳	۱۲/۲۳	دوم	بعد تعاملات روزمره بیشترین سهم را در احساس تبعیض دارد و بعد محیط تحصیل
محیط تحصیل	تعاملات روزمره	۰/۸۷	۰/۷۵	۱۳/۱۰	اول	تغییرات احساس تبعیض دارد.

نتایج نشان می‌دهد بعد احساسی در همه ابعاد هویتی بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است و این به معنای آن است که سهم آموخته‌ها و رفتارهای پاسخگویان نسبت به احساس آنها در سطح پایین‌تری قرار دارد.

جدول شماره ۴: بار عاملی ابعاد اصلی

توضیح	اولویت	آماره t	ضریب تعیین	بار عاملی	
بعد هویت دینی بیشترین سهم را در تبیین تغییرات واریانس هویت جمعی جوانان دارد و بعد هویت فراملی کمترین سهم را در تبیین تغییرات واریانس هویت جمعی جوانان دارد.	هفتم	-	۰/۲۱	۰/۴۶	هویت فراملی
هویت خانوادگی (مرد)	چهارم	۹/۷۳	۰/۳۲	۰/۵۷	
هویت خانوادگی (زن)	ششم	۹/۶۶	۰/۲۷	۰/۵۲	
هویت خانوادگی (فرزند)	پنجم	۹/۷	۰/۲۹	۰/۵۴	
هویت طبقاتی	سوم	۱۰/۴۴	۰/۳۶	۰/۶	
هویت دینی	اول	۱۳/۵۳	۰/۷۹	۰/۸۹	

۳-۳- آماره‌های توصیفی متغیر احساس تبعیض

آماره‌های توصیفی متغیر احساس تبعیض در محیط کار حاکی از آن است که در تمامی گویه‌ها احساس تبعیض در محیط کار در حد کم است.

آماره‌های توصیفی متغیر احساس تبعیض در محیط تحصیل در کل، نظر پاسخ‌دهنده در خصوص گویه‌های «بر اساس توانایی‌هایم به من مسئولیت داده نمی‌شود» و «بر اساس تلاشم مورد قضاوت قرار نمی‌گیرم» و «شایستگی‌هایم دیده نمی‌شود» و «در تصمیم‌گیری‌ها مورد پرسش قرار نمی‌گیرم» و «به من اجازه تغییر در شرایط داده نمی‌شود (تبدیل شدن به وضعیت بهتر)» در حد کم است. در خصوص گویه‌های «صحت اطلاعاتی که در اختیار محل تحصیلم قرار می‌دهم زیر سؤال است» و «اخلاقیات در مورد من رعایت نمی‌شود» و «به حقوق فردی و جمعی من توجه نمی‌شود» و «با احترام با من رفتار نمی‌شود» و «کرامت انسانی من زیر سؤال است» در حد خیلی کم است.

آماره‌های توصیفی متغیر احساس تبعیض در تعاملات روزمره در کل نظر پاسخ‌دهنده در خصوص گویه‌های «دیگران فکر می‌کنند که من نمی‌توانم کاری انجام دهم یا کاری را اداره کنم» و «مورد تهدید دیگران قرار گرفته‌ام» و «مورد آسیب از طرف دیگران قرار گرفته‌ام» و «در تعاملاتم با دیگران احساس بیگانگی می‌کنم» و «زبان صحبت کردنم در من احساس بیگانگی به وجود می‌آورد» و «دیگران مرا فردی قابل اعتماد نمی‌دانند» و «مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرم» در حد خیلی کم است.

۴- یافته‌های استنباطی

جدول شماره ۵: آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌های پژوهش

متغیر	آماره K.S	سطح معنی‌داری	توزیع نرمال
احساس تبعیض	۰/۷۵۴	۰/۶۲۱	دارد
هویت جمعی جوانان	۰/۷۹۵	۰/۵۵۲	دارد
هویت خانوادگی	۰/۸۸۸	۰/۴۱	دارد
هویت طبقاتی	۰/۵۷۱	۰/۹	دارد
هویت قومی	۰/۹۳۶	۰/۳۴۵	دارد
هویت دینی	۱/۱۷۸	۰/۱۲۴	دارد
هویت ملی	۰/۷۳	۰/۶۶۱	دارد
هویت فراملی	۰/۶۵	۰/۷۹۲	دارد

همان‌طور که نتایج جدول شماره ۵ نشان می‌دهد، مقدار سطح معنی‌داری متغیرهای تحقیق بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر با اطمینان ۹۵٪ مورد تأیید قرار می‌گیرد و می‌توان گفت توزیع داده‌ها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند.

۴-۱- احساس تبعیض

جدول شماره ۶: میانگین مؤلفه‌های احساس تبعیض

مجموع	
۲/۱۸	تبعیض در محیط کار (شاغلین)
۲/۲۴	احساس تبعیض در محیط تحصیل (محصّلین)
۱/۷۶	احساس تبعیض در تعاملات روزمره
۱/۹۸	احساس تبعیض

با توجه به جدول مقابل مشاهده می‌شود در مجموع سطح احساس تبعیض در محیط کار برای کل اعضای نمونه (۲/۱۸) کمتر از حد متوسط است. در مجموع سطح احساس تبعیض در محیط تحصیل برای کل اعضای نمونه (۲/۲۴) کمتر از حد متوسط است. در مجموع سطح احساس تبعیض در تعاملات روزمره برای کل اعضای نمونه (۱/۷۶) کمتر از حد متوسط است. در مجموع سطح احساس تبعیض برای کل اعضای نمونه (۱/۹۸) کمتر از حد متوسط است.

جدول شماره ۷: بررسی اثر احساس تبعیض بر مؤلفه‌های هویت جمعی جوانان

توضیح	اولویت	آماره t	ضریب تعیین	بار عاملی	اثر احساس تبعیض بر مؤلفه‌های هویت جمعی جوانان	احساس تبعیض
با توجه به نتایج حاصل از معادلات ساختاری مشخص می‌شود احساس تبعیض بیشترین تأثیر را بر متغیرهای هویت دینی،	اول	-۱۲/۲۴	۰/۵۲	-۰/۷۲	هویت دینی	
	دوم	-۱۰/۷۲	۰/۴۲	-۰/۶۵	هویت ملی	
	سوم	-۹/۳۱	۰/۲۸	-۰/۵۳	هویت خانوادگی مرد	

هویت ملی و هویت جنسیتی زنان و کمترین تأثیر را بر هویت جنسیتی مردها و هویت طبقاتی می‌گذارد. احساس تبعیض بر هویت فراملی اثر معنادار ندارد.	چهارم	-۵/۸	۰/۱۲	-۰/۳۴	هویت خانوادگی فرزند
	پنجم	-۵	۰/۱۱۱	-۰/۳۳	هویت خانوادگی زن
	هشتم	-۳/۸	۰/۰۶	-۰/۲۴	هویت طبقاتی
	-	-۰/۵۳	-	-۰/۰۳	هویت فراملی
با توجه به نتایج حاصل از معادلات ساختاری مشخص می‌شود احساس تبعیض اثر معکوس بر هویت جوانان دارد.		-۹/۹۱	۰/۲۶	-۰/۵۱	هویت جمعی

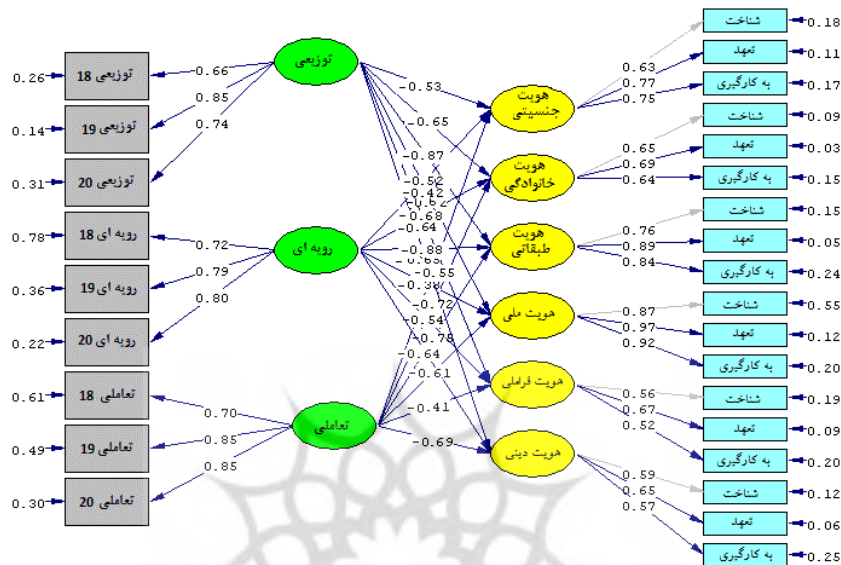
با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره ۷ مشخص می‌گردد احساس تبعیض بر هویت فراملی اثر معنادار ندارد. احساس تبعیض بر سایر مؤلفه‌های هویت جوانان اثر دارد. با توجه به منفی بودن ضریب اثر مشخص می‌گردد احساس تبعیض اثر معکوس بر هویت جوانان دارد. همچنین احساس تبعیض بیشترین تأثیر را بر متغیرهای هویت دینی، هویت ملی و هویت طبقاتی می‌گذارد.

۵- بررسی فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد ابعاد تبعیض (رویه‌ای، توزیعی و تعاملی) در جنبه‌های (شناختی، رفتاری و احساسی) بر ابعاد هویت جمعی (خانوادگی، طبقاتی، دینی، ملی و فراملی) تأثیرگذار هستند.

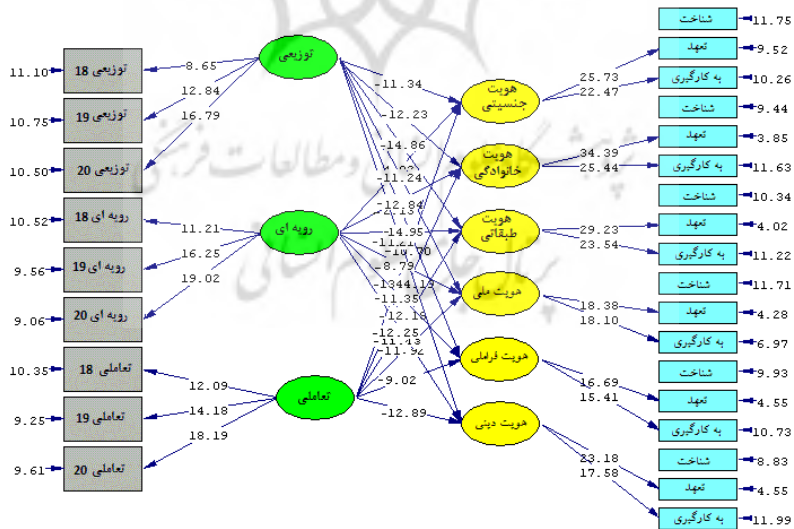
در شمایل زیر بیضی‌ها، متغیرهای مکنونی عامل‌ها و مستطیل‌ها مواد پرسشنامه‌ی احساس تبعیض و هویت جمعی جوانان گرد کرمانج را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود مدل مسیر از ۹ متغیر پنهان و ۲۷ متغیر آشکار تشکیل شده است.

شکل شماره ۱: الگوی اندازه‌گیری ابعاد تبعیض بر ابعاد هویت جمعی جوانان در حالت تخمین استاندارد

Chi-Square=871.64, df=303, P-value=0.00000, RMSEA=0.066

شکل شماره ۲: الگوی اندازه‌گیری ابعاد تبعیض بر ابعاد هویت جمعی جوانان در حالت معناداری پارامتر

Chi-Square=871.64, df=303, P-value=0.00000, RMSEA=0.066

بارهای عاملی مدل در حالت تخمین استاندارد میزان تأثیر هر کدام از متغیرها و یا گویه‌ها را در توضیح و تبیین واریانس نمرات متغیر یا عامل اصلی نشان می‌دهد؛ به عبارت دیگر بار عاملی نشان‌دهنده میزان همبستگی هر متغیر مشاهده‌گر با متغیر مکنون (عامل‌ها) است. با توجه به شکل شماره ۱ می‌توان بارهای عاملی هر یک از متغیرها را مشاهده نمود.

برای مثال متغیر «تبعیض توزیعی» دارای بار عاملی $(-0/78)$ است؛ به عبارت دیگر متغیر «احساس تبعیض توزیعی» تقریباً ۶۱ درصد $(0/78)$ را به توان ۲ می‌رسانیم) از واریانس عامل «هویت دینی» را تبیین می‌نماید. با توجه به منفی بودن بار عاملی می‌توان گفت احساس تبعیض توزیعی اثر معکوس بر هویت دینی دارد.

خروجی بعدی یعنی شکل شماره ۲، مدل در حالت معناداری ضرایب و پارامترهای به دست آمده مدل اندازه‌گیری بارهای عاملی هر یک از متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد که تمامی ضرایب به دست آمده به جز متغیر هویت ملی معنادار شده‌اند؛ دو خروجی نرم‌افزار لیزرل (مدل در حالت تخمین استاندارد و مدل در حالت ضرایب معناداری) نشان داده شده است.

بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت ابعاد تبعیض (توزیعی، رویه‌ای و تعاملی) بر ابعاد هویت جمعی (خانوادگی، طبقاتی، دینی، ملی و فراملی) تأثیرگذار هستند.

۶- تحلیل مسیر

به منظور به دست آوردن تأثیرات متغیرهای مستقل بر وابسته باید میزان تأثیر مستقیم و غیرمستقیم هر متغیر مستقل را محاسبه کنیم.

به منظور به دست آوردن اثرهای غیرمستقیم ابتدا تمامی مسیرهای غیرمستقیم را شناسایی می‌کنیم، سپس ضرایب مسیرها را در هم ضرب می‌کنیم. مقدار کل اثر غیرمستقیم برابر است با مجموع اثرات غیرمستقیم مسیرها. نتایج تحلیل مسیر و اثرات مستقیم و غیرمستقیم بر متغیر وابسته انسجام اجتماعی به شرح زیر است.

جدول شماره ۸: تحلیل مسیر مدل گروه شهروندان

اثر	مسیر	
-۰/۵۸۵	احساس تبعیض تعاملی ← هویت جمعی	مسیر
-۰/۴۸	احساس تبعیض رویه‌ای ← هویت جمعی	
-۰/۴۳۵	احساس تبعیض توزیعی ← هویت جمعی	
۰/۴۱۷	احساس تبعیض رویه‌ای ← احساس تبعیض تعاملی	
۰/۴۰۱	احساس تبعیض توزیعی ← احساس تبعیض تعاملی	
۰/۳۲۳	احساس تبعیض توزیعی ← احساس تبعیض رویه‌ای	
-۰/۱۵ = -۰/۴۸ * ۰/۳۲۳	احساس تبعیض توزیعی ← احساس تبعیض رویه‌ای ← هویت جمعی	مسیر
-۰/۲۳ = -۰/۵۸۵ * ۰/۴۰۱	احساس تبعیض توزیعی ← احساس تبعیض تعاملی ← هویت جمعی	
-۰/۰۷ = -۰/۵۸۵ * ۰/۴۱۷ * ۰/۳۲۳	احساس تبعیض توزیعی ← احساس تبعیض رویه‌ای ← احساس تبعیض تعاملی ← هویت جمعی	
-۰/۲۴ = -۰/۵۸۵ * ۰/۴۱۷	احساس تبعیض رویه‌ای ← احساس تبعیض تعاملی ← هویت جمعی	
-۰/۵۸۵	احساس تبعیض تعاملی ← هویت جمعی	کل
-۰/۷۲ = -۰/۲۴ - ۰/۴۸	احساس تبعیض رویه‌ای ← هویت جمعی	
۰/۵۳۵ = ۰/۲۳۹ - ۰/۳۵۲ - ۰/۱۴	احساس تبعیض توزیعی ← هویت جمعی	

طبق نتایج تحلیل مسیر اثر کل متغیرهای احساس تبعیض نشان می‌دهد که تأثیر ابعاد تبعیض (توزیعی، تعاملی و رویه‌ای) بر هویت جمعی با یکدیگر متفاوت است و بیشترین احساس تبعیض در تعاملات روزانه است.

۷- بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشانگر ارتباط معنادار بین احساس تبعیض قومی و هویت جمعی جوانان قوم کُرد است.

نتایج نشان داد که در تبیین تغییرات واریانس هویت جمعی جوانان، متغیرها دارای

اولویت و سهم متفاوتی هستند و در این میان بیشترین سهم را هویت دینی داراست و پس از آن به ترتیب هویت ملی، هویت طبقاتی، هویت خانوادگی مرد، هویت خانوادگی فرزند و هویت خانوادگی زن قرار دارند و کمترین سهم را هویت فراملی دارد. لطفی (۱۳۸۸) و علیزاده (۱۳۹۲) نیز در تحقیقات خود نشان داده بودند که هویت ملی در اولویت و هویت قومی و جهانی پس از آن قرار دارد.

در بررسی عوامل تأثیرگذار بر احساس تبعیض در میان جوانان کُرد کرمانج، یافته‌های این پژوهش همچون نتایج تحقیقات رفیعی و حبیب‌زاده (۱۳۹۱)، قلی‌زاده (۱۳۹۱) و پورزیتانی (۱۳۸۸) نشان داد بین احساس تبعیض و هویت جمعی ارتباط معنی‌داری وجود دارد که این ارتباط در میان جوانان کرمانج دارای رابطه معکوس است به عبارتی هرچه احساس تبعیض افزایش یابد هویت جمعی جوانان کاهش خواهد یافت. در ارتباط بین احساس تبعیض و سطوح هویت جمعی مشخص شد که احساس تبعیض بیشترین تأثیر را بر متغیرهای هویت دینی با بار عاملی $0/72-$ و پس از آن به ترتیب بر هویت ملی ($0/65-$) و هویت خانوادگی فرزند ($0/40-$)، و کمترین تأثیر را بر هویت طبقاتی ($0/24-$) می‌گذارد. درحالی‌که احساس تبعیض بر هویت فراملی اثر معنادار ندارد. علامت منفی نشان‌دهنده اثر معکوس تبعیض بر هویت جمعی و سطوح آن است. در این میان باید اشاره کرد از سه سطح مطرح (شناختی، احساسی و رفتاری) در همه مؤلفه‌ها بعد احساسی بیشترین سهم را داراست در صورتی‌که سطح شناختی در مؤلفه‌های هویت ملی، هویت خانوادگی و هویت دینی در رتبه دوم و سطح رفتاری در مؤلفه‌های هویت طبقاتی دارای کمترین سهم است. تحقیق نعیمی (۱۳۹۱) نیز تأیید کننده این موضوع است. در صورتی‌که آریس و سیدز (۲۰۰۷) نقش هویت طبقاتی را به‌عنوان مهم‌ترین بعد هویت جمعی عنوان کرد. هم‌چنین نقش احساس تبعیض تعاملی بیشتر از توزیعی و رویه‌ای است.

منابع

- ازکیا، مصطفی؛ دربان آستانه، علیرضا (۱۳۸۲)؛ *روش‌های کاربردی تحقیق*، تهران: کیهان.
- اکبرزاده، نسرين (۱۳۷۶)؛ *گذر از نوجوانی به پیری*، تهران: مؤلف.
- الطایبی، قلی (۱۳۸۲)؛ *بحران هویت قومی در ایران*، تهران: نشرشادگان.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۱)؛ *هویت اجتماعی*، ترجمه تورج یاراحمدی، تهران: نشر شیرازه.
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۷)؛ «نسبت هویت ملی با هویت قومی در میان اقوام ایرانی»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۹، ش ۳ و ۴، صص ۱۶۴-۱۴۳.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰)؛ *جامعه شبکه‌ای و عصر اطلاعات*، ج ۱، ترجمه احد عقیلان و افشین خاکباز، چ ۲، تهران: انتشارات طرح نو.
- ----- (۱۳۸۰)؛ *جامعه شبکه‌ای و عصر اطلاعات*، ج ۲، قدرت هویت، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: انتشارات طرح نو.
- کوزر، لوئیس (۱۳۷۵)؛ *زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی*، ترجمه محسن ثلاثی، چ ۹، تهران: نشر علمی فرهنگی.
- کوزر، لوئیس؛ روزنبرگ، برنارد (۱۳۸۵)؛ *نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناسی*، ترجمه فرهنگ ارشاد، چ ۳، تهران: نی.
- کیشی‌پورریک، احمدعلی (۱۳۸۳)؛ *بررسی جامعه‌شناختی ابعاد هویت جمعی در بین شهروندان تالش*، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- گیدنز، آ (۱۳۷۸)؛ *تجدد و تشخیص*، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: انتشارات نی.
- گیدنز، آ (۱۳۸۲)؛ *جهان رهاشده*، ترجمه علی اصغر سعیدی و دیگران، مشهد: نشر نیکان.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴)؛ *جامعه‌شناسی*، منوچهر صبوری، چ ۱۴، تهران: نشر نی.
- مروت، برزو (۱۳۸۳)؛ *بررسی عوامل مؤثر بر هویت جمعی غالب در نزد دانشجویان دانشگاه‌های شهرستان سنندج*، رساله کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- نعیمی، محمدرضا (۱۳۹۱)؛ «هویت جمعی جوانان و برساخت جامعه‌پذیری جنسیتی، خانوادگی و طبقاتی (مطالعه موردی: جوانان ۱۵-۲۹ ساله استان گلستان)»، *فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی*، س ۳، ش ۱۱، تابستان ۹۳، صص ۱۹۸-۱۴۹.
- Aries, Elizabeth & Seider, Maynard (2007); "The Role of Social Class in the Formation Identity", *Social Psychology*, 147 (2): 137-157.
- Burke, Peter J. (1991); "*Identity Process and Social Stress*", American sociological review.
- ----- (2004); "Extending Identity Control Theory: Insights From Classifier Systems", *Sociological theory*, 22 (4): 574-594.
- Giddens A, (1991); *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*.
- Hegtvet, karrenA&parris, Christie L (2014); *Emotions in Gustice processes*, in Handbook of the Sociology of Emotions. G.E Stetse j.H.Turner (e.ds), Volume II Springer Science+BurJness Media Dordret, Heideiberg Newyork.U.S.A.

- Jenkins, Richard (1996); *Social Identity*, London, Routledge. Kingdom, National Identities Vol. 7, No. 2, PP 173 _/191.
- Josso,Guillermina (2006); *Emotion in justice prosses*,In:*Handbook of the Sociology of Emotions*.j.H. Turner Volume II Springer Science+BurJness Media Dordrret, Heideiberg Newyork.U.S.A.
- Stryker Sheldon & Peter Burk (2000); "*The past.present.and future of an identity Theory*" psychology Quaterly Vol 63: 284-297.
- Tajfel, H. and J. C. Turner (1986); The Social Identity Theory of Inter groupBehaviour, In Worchel, S. and Austin W.G. (eds) *Psychology of Intergroup Relations*, Chicago, IL: Nelson-Hall

